

Uvod

Nivo ekonomske misli u antičkoj Grčkoj bio je veoma nizak, ekonomski pogledi i razmatranja dati su krajnje fragmentarno u dokumentima i delima velikih filozofa antičke Grčke, u kojima nema neposredne veze sa suštinskim problemima ekonomije. Međutim, njihove genijalne ideje su imale izuzetan uticaj na razvoj ekonomije i ekonomske misli, uopšte, što nas obavezuje da od njih započnemo pojašnjenje definisane tematike. U prilog tome govori i činjenica da su oni prvi upotreбили reč *ekonomija*.

Najveći ekonomski, politički i kulturni procvat tadašnje civilizacije, antička Grčka je dostigla u V veku pre nove ere. Još u to vreme, vođena je protekcionistička¹ spoljnotrgovinska politika. Većina antičkih mislilaca je podržavala i javno se zalagala za liberalizaciju spoljne trgovine, što predstavlja začetak savremene koncepcije koji podrazumeva da male privrede moraju imati visok stepen „otvorenosti“ tj., visoko učešće u spoljnotrgovinskoj razmeni u društvenom proizvodu. Nije se shvatao pravi značaj trgovine, već samo njena pojavna manifestacija, gde *ljudi zarađuju na ljudima*. Osuđivala se krupna trgovina, čak mnogo više od sitne trgovine, stavljajući akcenat na delatnosti koje su imanentne ljudskoj prirodi (lov, ribolov, zemljoradnja, zanatstvo, pomorstvo).

Platonova koncepcija ekonomije i ekonomske politike u osnovi je intervencionistička i sastoji se od niza zabrana i ograničenja. Takav koncept je razumljiv, jer je to bio period početka političkog propadanja Atine, nakon poraza u peloponeskom ratu od tada ekonomski zaostale Sparte. Atina gubi položaj velike sile i mora se odreći svoje imperijalističke politike. Platon je u osnovi pristalica prirodne proizvodnje, ali u njegovom učenju postoje i začeci savremenog robno-novčanog prometa; on tvrdi da je novac pronađen da bi olakšao razmenu. „Novac nam je stvarno neophodan da bismo ga davali zanatlijama u zamenu, i svim sličnim ljudima koji su nam potrebni – da bi smo mogli na taj način, isplaćivati zaradu robovima i doseljenicima“².

U literaturi se može sresti stav pojedinih autora koji smatraju da je Aristotel taj koji je prvi ukazao na neophodnost novca. Neupuštajući se u dalju polemiku treba samo reći da je Aristotelova politika napisana 90 godina posle Platonove Republike, što je omogućilo Aristotelu da potpunije objasni funkcionisanje novca, jer u njegovom vremenu robni promet se sasvim normalno, snažno razvijao i polako preuzimao primat od prirodne proizvodnje koja je dominantna u Platonovom vremenu.

Platon deli stanovništvo na tri staleža:

1. stalež koji se bavi poljoprivredom i stočarstvom, zanatlije i sitni trgovci;
2. srednji stalež koga čine vojnici, kao i
3. filozofi (mislioci), koji treba da organizuju i vode društvo.

¹ Zabrana izvoza u periodima oskudacija, strogi propisi koji su išli i do smrtne kazne, propisi koji regulišu ko i pod kojim uslovima može obavljati spoljnu trgovinu.

² Platon, Zakoni, BIGZ, Beograd, str. 742a.

Sa današnjeg ekonomskog gledišta usluga, zanatlije, trgovci, vojnici, a i filozofi (mislioci) u širem smislu reći, ne činimo pogrešan zaključak ako kažemo da svi oni pripadaju terminu - *uslužne delatnosti*.

U XV i XVI veku, u vremenu kanonista, traži se kompromis između do tada neprikosnovenih crkvenih misli i ustanova, na jednoj strani, kao i nadolazećih novih delatnosti, kao što su: trgovina, zajmodavci (bankarstvo), na drugoj strani.

Pozicije uslužnih delatnosti još više učvršćuje merkantilizam, koji traje od 15.veka do druge polovine 17.veka, pripremajući na taj način teren za dalji razvoj ekonomske misli, ali i prakse. Odgovor na merkantilističke ideje je vreme koje donosi nove promene u obliku novih fiziokratskih teorija, a koje potiskuje trgovinu i bankarstvo i ujedno jača pozicije poljoprivrede.

Od 1750. do 1780. godine traje vreme fiziokrata, kao i vreme industrijske revolucije, velikog usmeravanja na proizvodnju i industrijalizaciju; u prvi plan je došao proizvodni kapacitet i moglo bi se reći da u određenoj meri proizvodnja potiskuje uslužne delatnosti. Međutim, može se i reći da se baš tada postavljaju temelji za revoluciju uslužnog sektora do koje će doći u drugoj polovini 20.veka, počev od 1939. godine, kada uslužna delatnost u celokupnoj privrednoj aktivnosti Amerike dostiže do 50% participiranja. Nakon II. svetskog rata uslužni sektor je i dalje u stalnom usponu, ali sada ne samo u Americi već i u drugim ekonomijama kako u Evropi, tako i čitavom svetu. Temelji ekonomskog razvoja su, pre svega, urbanizacija i razvoj velikih gradova, a tempo života ima presudnu ulogu u razvoju uslužnih delatnosti veoma širokog spektra.

Ekonomija usluga će tako obeležiti XXI vek, vek post-industrijske ekonomije, što ne samo da uvećava kvalitet života čoveka, već i radno sposobnom stanovništvu osigurava zapošljavanje. U tom smislu, ekonomija države, koja ne osigurava rast i razvoj uslužne ekonomije, nije u mogućnosti da održava visoke stope privrednog rasta i da zapošljava sve veći broj radno sposobnog stanovništva, što znači da nije u stanju da omogući savremeni život i prosperitet svom stanovništvu.

Danas nije moguće zamisliti tehnološki i ekonomski efikasan, socijalno i kulturološki savremen sistem, bez razvijenog sektora uslužne ekonomije.